

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Μιχάλης Μοδινός: *Τοπογραφίες*, εκδ. «Στοχαστής», Αθήνα 1990.

Ένα μεγάλο μέρος απ' τὰ ὅσα ξέρουμε για την ιστορία του ελληνικού χώρου, στα μεταβυζαντινά κυρίως χρόνια, το χρωστάμε στις μαρτυρίες ξένων περιηγητών: πρόδρομοι της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας, αλλά και της οικονομογεωγραφικής ανάλυσης και της δημοσιογραφικής ανταπόκρισης ταυτόχρονα, οι αφηγήσεις των περιηγητών συγκροτούν ένα νήμα που φθάνει ως τις αρχές του περασμένου αιώνα και χάνεται κάπου εκεί.

Οι *Τοπογραφίες* του Μιχάλη Μοδινού με υπότιτλο «Οικολογική θεώρηση του ελληνικού περιφερειακού χώρου», δείχνουν να ξαναπιάνουν αυτό ακριβώς το χαμένο νήμα. Το ταξίδι είναι και πάλι εδώ, η λεπτή ισορροπία ανάμεσα στην προσωπική αφήγηση, το ρεπορτάζ και την ανάλυση, επίσης. Όμως κάτι έχει αλλάξει: το Ταξίδι είναι πια κατακερματισμένο, όπως ακριβώς και οι «Τόποι» της κάθε τοπογραφίας. Ο ίδιος ο συγγραφέας δηλώνει χαρακτηριστικά στον πρόλογο ότι «ταξιδεύοντας στην Ελλάδα, έχεις πάντα στο νου σου την Αθήνα». Η Αθήνα δεν αποτελεί μόνο την αρχή και το τέλος της κάθε φάσης του ταξιδιού, αλλά και μια παρουσία που είναι παντού αποτυπωμένη, συχνά μάλιστα και με υλικά ακόμα ίχνη.

Τρία θέματα της Θεσσαλίας (Πήλιο, λίμνη Κάρλας, εκτρεπόμενος Αχελώος) τρεις απειλούμενοι υγροβιότοποι (Αμβρακικός, Πρέσπες, Δέλτα Έβρου), δύο αιγαιοπελαγίτικα νησιά (Μήλος, Χάλκη) καθώς και μια μεμονωμένη αλλά χαρακτηριστική περίπτωση της Βορ. Εύβοιας (κτῆμα Μπαϊκερ), αποτελούν τους εννιά σταθμούς στο οδοιπορικό του βιβλίου. Αυτή τη φορά στο τρίτο του αυτό βιβλίο ο Μιχάλης Μοδινός δεν επιδιώκει μια συνολική ανάλυση του προβλήματος όπως είχε κάνει στο προηγούμενο βιβλίο του για τον Τρίτο Κόσμο. (*Από την Εδέμ στο Καθαρτήριο.*) Υπάρχουν πάντως κάποια νήματα που διαπερνούν και τις εννιά Τοπογραφίες.

– Νήμα πρώτο, η ιδέα ενός περιβάλλοντος ανθρωπογενούς, που στον ελληνικό χώρο, τουλάχιστον προέκυψε μέσα από την ιστορική διαδρομή και τον διάλογο του ανθρώπου με τη φύση. Είναι εδώ καθαρό ότι, αν σήμερα υπάρχει κάποια αντίθεση που καταστρέφει το περιβάλλον, αυτή δεν εμπλέκει το –αφηρημένο και διαχρονικό– ανθρώπινο γένος, αλλά τη συγκεκριμένη σύγχρονη κοινωνία. Η επισήμανση αυτή μας δίνει έμμεσα και το κλειδί για τη σχέση που συνδέει την περιβαλλοντική κρίση με τις κοινωνικές αντιθέσεις.

– Νήμα δεύτερο, η απόλυτα τεκμηριωμένη υπόθεση εργασίας ότι είχε υπάρξει ένα παρελθόν καλύτερο από το σημερινό. Ότι η υπανάπτυξη δεν προϋπάρχει αλλά έπεται της ανάπτυξης ενώ για την οικολογική υποβάθμιση μπορεί να ευθύνεται τόσο η –δημιουργημένη– υπανάπτυξη όσο και η ανάπτυξη. Ο συγγραφέας πάντως, ξεκαθαρίζει ρητά ότι δεν υπάρχει πρόθεση επιστροφής στο πριν την ανάπτυξη παρελθόν. Όπως λέει και ο ίδιος, «σήμερα μπορεί κανείς να φανταστεί μια κοινωνία επανασυμφιλιομένη με τον εαυτό της, το παρελθόν της και το περιβάλλον της, αλλιώς... μια κοινωνία σύγχρονη».

Κλειδί για μια τέτοια στροφή αποτελεί και η αναβίωση της τοπικής οικονομίας ή αν προτιμάτε η οικονομική αποκέντρωση. Όμως η τοπική οικονομία προδοθεί την τοπική κοινωνία. Κι εδώ ακριβώς βρίσκεται το αδύνατο σημείο του βιβλίου: απέναντι στις τοπικές κοινωνίες ο συγγραφέας παραμένει περιηγητής, δηλαδή ξένος. Δεν γίνεται εδώ η προσπάθεια ν' αναζητηθούν επί τόπου οι κοινωνικές εκείνες δυνάμεις που θα μπορούσαν να υιοθετήσουν και να πραγματώσουν τις τόσο απαραίτητες τομές. Έτσι, τα πάντα δείχνουν να αφήνονται στις άνωθεν επεμβάσεις: του κράτους, των επιστημονικών φορέων.

των ειδικών της οικολογίας. Όσο σημαντικές και απαραίτητες κι αν είναι οι επεμβάσεις αυτές, το βασικό ζητούμενο παραμένει ανεκπλήρωτο: η ελληνική περιφέρεια δεν μπορεί να αναβιώσει σαν οντότητα αυθύπαρκτη και συμφιλωμένη με τον εαυτό της και τη φύση, αν πρώτα δεν το θελήσει και δεν το διεκδικήσει η ίδια.

Για να είμαστε πάντως δίκαιοι πρέπει να πούμε ότι το κενό αυτό δεν είναι μόνο κενό του εκδότη της Νέας Οικολογίας και του βιβλίου του, αλλά και ολόκληρου του οικολογικού χώρου, που δεν έχει βρει ακόμα τον τρόπο να δίνει απαντήσεις σε τέτοια κρίσιμα ζητήματα. Οι *Τοπογραφίες* ανοίγουν μια σημαντική συζήτηση, που ελπίζουμε ότι θα συνεχιστεί και θα δώσει καρπούς. Για την ώρα ας σταθούμε στην πιο σημαντική ίσως επισήμανση του βιβλίου: «Όχι εν ονόματι της περιφερειακής ανάπτυξης, έννοιας φθαρμένης και αναξιόπιστης, αλλά εν ονόματι της οικολογικής ισορροπίας η οποία προϋποθέτει τον κοινωνικό μετασχηματισμό». Πρόκειται για μια συμβολή που δεν είναι καθόλου μικρή αφού εισάγει –από το παράθυρο έστω– την τόσο παραμελημένη συζήτηση για την κοινωνία, καταδεικνύοντας την αγωνία όσων, ξεκινώντας από την δραματική επικαιρότητα του οικολογικού ζητήματος αναζητούν την εμβύθιση στο κοινωνικό υλικό.

Γιάννης Παρασκευόπουλος